

Trên đất nước Việt Nam có 54 dân tộc anh em cùng chung sống. Mỗi dân tộc đều có nét phong tục, tập quán mang nét đặc đáo, đặc sắc riêng. Bên đã từng nghe nói đến lả bả mả (ở Tây Nguyên), Chơ tình (ở Khau Vai - Hà Giang)... Chúng tôi muốn giới thiệu với bạn một phong tục rất đặc trưng của người Dao Tày ở vùng núi Thanh Sơn, tỉnh Phú Thọ: tục "cây cọ a ngắ thẳm".

Bên Cọi, thuộc xã Xuân Sơn thuộc huyện vùng cao Thanh Sơn - tỉnh Phú Thọ, nằm tận sâu vào núi. Một bên giáp huyện Đà Bắc (tỉnh Hòa Bình), phía bên kia giáp với huyện Phù Yên (Sơn La). Bên Cọi được bao quanh bởi suối và núi non hùng vĩ. Nơi đây tập trung các dân tộc Dao, Mường... sinh sống. Có bên có 66 hộ dân với 350 nhân khẩu.

Theo sự giới thiệu của người dân nơi đây, "ngắ thẳm" có nghĩa là con trai, con gái đến tuổi

trồng thành đều có thể "cây cưa ngó thăm" nhà nhau. Tuy nhiên, theo phong tục và quy định riêng của người Dao và người Mường thì bao đời nay, chỉ có con trai người Mường mới được lấy vợ người Dao, còn con trai người Dao không được lấy gái Mường.

Các cô gái đến tuổi trồng thành, ban ngày đi làm các công việc đáng, tối đến đốt mẹt đèn, buông màn sập và nằm trong đó. Các chàng trai có nhu cầu tìm hiểu người con gái mình sắp lấy làm vợ, có thể tìm đến thăm. Nếu đèn trong buồng cô gái còn sáng, nghĩa là chưa có ai đến thăm, chàng trai phải chờ cây cưa đi vào nhà. Chàng trai có thể nằm xuống bên cạnh cô gái, cô gái sẽ tắt đèn và nằm nhẹ nhàng. Hai người chỉ trò chuyện, tâm sự mà không được chạm vào nhau. Sau một thời gian tìm hiểu, cô gái có quy định quy tắc định cho chàng trai đó "ngó thọt" hay không. Nếu ngó thọt khi đi đến "ngó thọt", cả hai đều phải thưa với bố mẹ để bố mẹ xem có hợp tuổi không. Nếu hợp tuổi, hai bên gia đình sẽ cho phép đôi bên trở ngó thọt với nhau.

Khi thời gian ngó thọt hết đi, cũng là lúc chàng trai phải đến làm công cho gia đình cô gái. Cả ngày đi làm cùng gia đình, tối về ngó với cô gái mình có ý định tìm hiểu. Trong thời gian này, chàng trai không được về nhà mình, muốn về phải được gia đình cô gái cho phép. Nếu cô gái không thích chàng trai nào thì cô gái sẽ gói quần áo cùng với một gói cơm nếp cho vào điếu và bỏ vào chàng trai rằng: "Anh cứ về thôi!", như thế có nghĩa là cô gái đã từ chối. Học cũng có khi cô gái bảo: "Hôm qua, em nằm mơ thấy ác mộng", đó cũng là một cách từ chối...

Nếu bên là người Kinh, bên vợ có thể "ngó thăm" bất kể nhà mẹ đẻ cô gái nào bên thích, miễn là cô gái tự ý chưa có ai đến ngó thọt; và phải nhớ là bên không được làm mất điếu gì "thiếu trong sạch" khi muốn theo cái phong tục diêm tình nguyên sơ rất đẹp của dân tộc này. Cũng có khi gặp phải trồng hợp cô gái để cho hai người con trai đến ngó thăm nằm ở hai bên mình. Phong tục của họ cho phép như thế! Trong trồng hợp này, cả hai chàng trai cùng tâm sự với cô gái, ai nói gì thì người đó thong.

